

Hezkuntza-eskubidearen eremuko Europa mailako azterketa erkatua

*Paulí Dávila Balsera
Luis M.ª Naya Garmendia
Iñaki Zabaleta Imaz*

Hezkuntzaren Teoria eta Historia Saila
Euskal Herriko Unibertsitatea
Filosofia eta Hezkuntza-Zientzien Fakultatea

GAKO-HITZAK: Hezkuntza. Eskola. Haurtzaroa. Giza-eskubideak.

1. SARRERA¹

Nahiz historikoki mendebaldeko herri gehienek onartu heziketa oinarritzkoa dela herritarraren formazioari begira —eta egoera honek ahalbiderratu behar ekonomiko eta sozialei egokituko den lanbide-heziketa bultzatzea, derrigorrezko eskolatzea behar-beharrezko ondorioa izaki—, esan behar da, aldi berean, XX. mendearen erdialdera baino ez dela gorpuztuko hezkuntza-eskubidearen nazioarteko onarpena. Hala, gaur egun eskubide honen orokortzeaz hitz egin dezakegu, berau onartua izan delarik bai estatuen konstituzioetan, bai giza-eskubideen inguruko zenbait hitzarmenetan ere. Bestalde Haurren Eskubideen Hitzarmenak (1989) jasotako babesak (mundu mailan estatu-sinatzaile kopuru handiena duen ituna) haurraren eskubideekiko sentsibilitate berria sortu du eta aipatu Hitzarmenak jasotzen dituen heziketa-oinarrien inguruko ikuspegia zabaldu.

Hezkuntza-eskubidea eta haurren eskubideak ardatz nagusizat harturik, gure asmoa Europan hezkuntza-eskubidearen egoera zein den aztertzea da, horretarako bertako estatu gehienei buruzko analisi erkatua burutu dugularik. Hitzarmena sinatu duten hainbat estatuk jaso dituzten Haurraren Eskubideen Batzordeak igorritako aholkuak bildu eta hezkuntza-eskubideari dagokionez zer puntutaraino gauzatu diren aztertu, horra hor gure

¹ Artikulu hau *Ministerio de Educación y Ciencia*-k finantziatutako ikerketa baten tesuinguruan kokatzen da (proiektu-zenbakia SEJ2004-01690/EDUC).

eginbearra, jakinik, edozein eran, Hitzarmenak ere hezkuntzarekin zerikusia duen beste hainbat alderdi jasotzen duela². Lan hori burutzeko asmotan aipatu Batzordearen azken txostenak eta estatu sinatzaileenak erabili ditugu lehen mailako iturri gisa. Iturri mota hau oso egokia gerta daiteke analisi erkatuak egin ahal izateko, pixkanaka bertan jasotzen den informazioa nahiko homogeneizatua suertatzen baita.

2. HEZKUNTZA-ESKUBIDEA NAZIOARTEKO HITZARMENETAN

Azkeneko hamarkadetan Europak bizi izan dituen politika zein hezkuntza arloko aldaketek, bereziki Bigarren Mundu Gerraren ondoren, deigarria eta nabarmentzekoa den egoera baten aurrean jartzen gaituzte: ia konstituzio gehienetan espreski jasotzen da hezkuntza-eskubidea³. Dena den, nazioarteko ikuspegitik, beharrezkoa gertatuko zaigu aipatu eskubidea garatu duten hitzarmenak aintzakotzat hartzea. Alde horretatik, abiapuntu gisa, giza-eskubideen inguruko nazioarteko tresna juridikoak eta neska-mutikoen eskubideen ingurukoak kontutan hartu behar ditugu. Hala, giza-eskubideen hitzarmenei dagokienez, Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalak (1948) haurtzarolari buruzko aipamen apalak egiten zituen, agian ulertuz haurra izateak ez duela berez eskubidearen jabe ez izatea esan nahi; aldiz hezkuntzari buruz aritzerakoan askoz ere argiago ezaltzen zaigu eta gerora hezkuntza-eskubidea izango denaren oinarriak ezartzen ditu.

Hitzarmenaren 26. artikulua hiru eremu nagusi zehazten ditu hezkuntza-eskubidearen inguruan: alde batetik, derrigorrezko eta doako oinarrizko irakaskuntza, irakaskuntzako beste mailetara iristeko aukera ahalbideratuz; bestetik, hezkuntzaren helburuak zehazten dira —hauek curriculumaren alderdietan nahitaez eragiten dutenak—; eta, azkenik, gurasoek euren seme-alaben heziketa mota aukeratzeko duten eskubidea aitortzen da. Aipaturiko hiru eremuak Hitzarmenaren nagusienak izatearen

² DÁVILA, P. Y NAYA, L.M. (2006): «Implicaciones educativas de la Convención sobre los Derechos del Niño (CDN) y su implementación en Europa», *Conférence internationale et interdisciplinaire relative aux droits de l'enfant*-en aurkezturiko komunikazioa, Gante, Belgika, maiatzak 18-19.

³ Era ezberdinetan bada ere, Hezkuntza-Eskubidea Europako Konstituzio gehienetan jasotzen da: Alemania, 1949; Andorra, 1993; Austria, 1929; Belarus, 1996; Belgika, 1994; Bulgaria, 1991; Zipre, 1960; Kroazia, 1990; Danimarka, 1849; Eslovakia, 1992; Eslovenia, 1991; Espainia, 1978; Estonia, 1992, Errusiar Federazioa, 1993, Finlandia, 1999, Frantzia, 1958; Grezia, 1975; Hungaria, 1949; Irlanda, 1937; Islandia, 1944; Italia, 1947; Letonia, 1922; Liechtenstein, 1921; Lituania, 1992; Luxenburg, 1868; Mazedonia, 1991; Malta, 1964; Moldavia, 1994; Monako, 1962; Norvegia, 1814; Herbehereak, 1983; Polonia, 1997; Portugal, 1976; Txekia, 1992; Errumania, 1991; Serbia eta Montenegro, 1990; Suedia, 1974; Suitza, 1999; Turkia, 1982; Ukraina, 1996. Iturria: «Legal status of the right to education» in Proyecto Right to Education, <http://www.right-to-education.org> (2006ko apirilak 30).

arrazoia — beti ere hezkuntza-eskubidearen gauzatzea gogoan dugularik — testuinguru historiko jakin batean aurkituko ditugu; baita ere, nazioarteko tresna hau sortzeko gobernu-ordezkarien artean izandako negoziazioetan. Lehenengo alderdiari dagokionez, Estatuak — nahiz Europako Mendebaldekoak nahiz Ekialdekoak — erraz onartu zuten, izan ere amankomuna zuten eginiko ibilbide historikoan derrigorrezko eskola jasoa zegoen dagoeneko euren konstituzioetan. Hala ere, hezkuntzaren helburuei dagokienez, ez dirudi garrantzi handia izan zutenik negoziazio-eremuan; dena den 1947ko Mundu-Biltzar Judutarrak honako arazoa jarri zuen mahai gainean: «*proveía de un marco teórico para la educación, pero no contenía nada sobre el espíritu de la educación*»⁴; alegia, negoziazioetan parte hartzen ari ziren ordezkariak heziketaren edukiei buruz hausnartu beharrean aurkitu ziren. Bestalde, esan ere ordurarte ez zela ezer esan gurasoen eskubideaz — euren seme-alaben heziketa aukeratzeari dagokionez —, funtsezkoa izanik Estatu-botereari mugak jartzeko garaian. Hala, 1948ko maiatzean gai hau mahai gainean jarri zen, izan ere, Tomasevski-k dioen eran, «*en ese momento no existía noción de los derechos del niño por lo que el debate giró en torno al equilibrio entre el poder del Estado y los derechos de los padres*»⁵ Azkenik, Batzorde-buru zen Eleanor Roosveelt-ek amaiera eman zion eztabaidari berea eginez artikulua azken erre-dakzioa.

Irtenbide honek, Nazio Batuen Erakunde barruko indar-korrelazioa zein zen ikusirik, hezkuntzari buruzko ikuspegi ezberdinen arteko nolabaiteko bat-etortzea ekarri bazuen, ez zion erantzun oinarritzkoa zen eta estu lotzen zitzaion arazo sortari: eskubide zibil, politiko, ekonomiko, sozial zein kulturalen garapenari, hain zuzen. Gerora begira, eta 1966ko Nazioarteko Itunen aurretik, Haurraren Eskubideen Aldarrikapenak (1959) berriro jasoko du hezkuntza-eskubidea baina oraingo honetan era askoz ere argiagoan; hots, esplizituki jasotzen dira gobernuen betebeharrak, heziketaren edukiak eta gurasoen askatasuna.

Nazioarte mailan azpimarratu behar den bigarren tresna 1966ko Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturaleri buruzko Nazioarteko Ituna dugu. Bertan hezkuntza-eskubidea jasotzen da, Itunaren artikulua luzeenean hain zuzen (13. art.), gaur egun ere eskubide horren oinarria dena⁶. Artikulu horrek, 1948an adierazitakoa jasotzeaz gain, bertan biltzen ziren ikuspegi nagusiak zabaldu egin zituen eta hezkuntza-sistema baten garapenerako ia lege-marko moduan baliagarria gertatzen da. Halaber, eskubide horren

⁴ TOMASEVSKI, K. (2004): *El asalto a la Educación*. Barcelona: Intermon Oxfam, 68. orr.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturalerako Batzordeari Estatuak igorritako txostenak aztertzea guztiz da interesgarria Batzordeak luzaturiko aholkuen bilakaeraren berri izateko, funtsean Haurraren Eskubideen Batzordeak egindakoarekin bat datozenak. Ikus <http://www.ohchr.org/spanish/bodies/cescr/index.htm>

aitorpenak berarekin dakar oinarrizko hainbat alderdi aintzat hartzea: gobernu eta estatuen erantzukizuna derrigorrezkoa eta doakoa izan behar duen oinarrizko irakaskuntzarekiko —eskubide ekonomikoa, soziala eta kulturala, finean—; hezkuntzaren helburuak zehazten ditu, irakaskuntza-dukien inguruko orientabideak eskainiz ere; azkenik, gurasoen eta ekimen pribatuaren erabaki-eskubidea aitortzen du nortasunaren garapenaren eta eskolak sortzeko askatasunaren printzipioen itzalpean —beraz, eskubide zibila eta askatasun-eskubidea ere—⁷. Halere, antzeman daitekeenez, dokumentua 1966koa da eta, luze joko duen lan-prozesuaren ondoren, 1976an jarriko da indarrean. Baina harrigarriena da Kontseilu Ekonomiko eta Sozialak ez duela aipatutako eskubidearen inguruan argibiderik eskaintzen, bera Hitzarmena beteko dela bermatuko duen erakundea izaki. Hots, 30 urte baino gehiago hain garrantzitsua den gaiaren inguruan. Eskubide zibil, politiko, ekonomikoa, sozial eta kulturalen testuinguruan, Kontseilu Ekonomiko eta Sozialaren jarrera argia da hezkuntza-eskubideari dagokionez:

«La educación es un derecho humano intrínseco y un medio indispensable de realizar otros derechos humanos. Como derecho de la autonomía de la persona la educación es el principal medio que permite a adultos y menores marginados económica y socialmente salir de la pobreza y participar plenamente en sus comunidades»⁸.

«El derecho a la educación (...) se ha clasificado de distinta manera como derecho económico, derecho social y derecho cultural. Es, todos esos derechos al mismo tiempo. También, de muchas formas es un derecho civil y un derecho político. Ya que se sitúa en el centro de la realización plena y eficaz de esos derechos. A este respecto, el derecho a la educación es el epítome de la indivisibilidad y la interdependencia de todos los derechos humanos»⁹.

Eskubide honen garrantziaz jabetzeko honako hau ikustea besterik ez dago: giza-eskubide guztien erdigunean kokatzen da; ezin da eskubidearen parte bat onartu horrek duen esanahi guztia aintzat hartzen ez bada, ezta giza-eskubide guztiak bere osotasunean kontutan hartzen ez badira. Hala, Haurraren Eskubideen Batzordeak burututako lanak aipatutako alderdi hauek funtsezkotzat joko ditu; baita Kontseilu Ekonomiko eta Sozialak dagozkion oharrak luzatzerakoan¹⁰. Alde horretatik Katarina Tomasevski-k eskaintzen duen interpretazioa oinarrizkotzat hartu beharko genuke hezkuntza-eskubidearen egoera benetan zein den ezagutzeko, alegia «4 A-k» bezala

⁷ BEITER, K.D. (2006): *The Protection of the Right to Education by International Law*. Lieden/Boston, Martinus Nijhoff Publishers, 37. orr. eta ond.

⁸ Kontseilu Ekonomiko eta Soziala in *Observaciones generales 13 (E/C121999/10)* (13. artikulua inguruko oharra).

⁹ Kontseilu Ekonomiko eta Soziala in *Observaciones generales 13 (E/C121999/10)* (14. artikulua inguruko 11. oharra).

¹⁰ BEITER, K.D. (2006) *Op. Cit.*

ezagutzen den ikuspegia (*Availability, Accesibility, Acceptability, Adaptability*)¹¹ tresna erabilgarria gertatzen da aipatu egoera aztertzeko garaian. Era honetan, hezkuntza bere osotasunean hartuko dugu aintzakotzat, ulertuz, hezkuntza-eskubideaz ari garenean, «hezkuntzarako eskubideak» eta «eskubideak hezkuntzan» direla kontutan hartu beharrekoak.¹²

Aipatutako tresna horietaz gain, Europan giza-, haur- eta hezkuntza-eskubideen aldeko ibilbide osoa aurkitzen dugu, esparru hau legislatzeko go-goaren berri emango diguna hain zuzen. Hala, aipatu daitezke, Europako Kontseiluari dagokionez, Giza-Eskubideen eta Oinarrizko Askatasunen Babeserako Hitzarmena (1950), Europako Gutun Soziala (1961) eta 1996ko honen berrikuspena edota Haurren Eskubideak Gauzatzeari buruzko Europako Hitzarmena (1996). Europako Batasunari dagokionez berriz, Legebiltzarraren hainbat aholku aurki daitezke, estatuaren legediak ahaztu gabe. Aipatu daiteke 1992ko Haurren Eskubideen Europako Gutuna non, Haurren Eskubideen Hitzarmena abiapuntutzat harturik, Haurren Eskubideen Gutuna egitea eskatzen den, bertan hezkuntza-eskubidearen inguruko zenbait gai jasotzen direlarik, beti ere aipatu ditugun aurreko hitzarmenen ildotik¹³. Ezin ahaztu, bestalde, 1996ko Haurren Eskubideak Gauzatzeari buruzko Europako Hitzarmena edota 1999an EBko Legebiltzarrak —Lanaren Nazioarteko Erakundearekin bat eginez— haurren lanaren eta haurrak gatazka armatuetan partehartzearen aurka hartutako erabakia; hor non dugun, bestalde, Amsterdameko Hitzarmena zeinek adin-diskriminazioaren kontra jotzen duen. Azkenik, 2002an, Europako Batasuneko Oinarrizko Eskubideen Gutuna —Batasunaren Konstituzioan jasoko dena— maila goreneko adierazpena izango da giza-eskubideei buruzko aitoren gisa maila bereko konstituzio batean, neska-mutikoen eskubideak —Euronet-ek¹⁴ buruturiko lanari esker— bertan jasotzen direlarik ere. Haurtzaroaren eskubideak zein hezkuntza-eskubidea aintzat hartuko dituzten ekimen hauetaz gain, onartu beharra dago Haurren Eskubideen Hitzarmena 1990en abiatu zenetik Europako estatu gehienek euren legediak moldatu dituztela Hitzarmenarekin bat

¹¹ Ikus: *Informe preliminar de la Relatora Especial sobre el derecho a la Educación, Sra. Katarina Tomasevski, presentado de conformidad con la resolución 1998/33 de la Comisión de Derechos Humanos*; TOMASEVSKI, K. (1999): *Informe anual de la Relatora Especial sobre el derecho a la Educación. Presentado de conformidad con la resolución 1999/25 de la Comisión de Derechos Humanos. E/CN.4/2000/6*; «El derecho a la educación: panorama internacional de un derecho irrenunciable» in NAYA, L.M. (coord): *La educación y los derechos Humanos*. Donostia, Erein, 63-90 orr; TOMASEVSKI, K. (2006) *Human Rights Obligations in Education. The 4-As Scheme*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.

¹² BEITER, K.D. (2006) *Op. Cit.*, 477. orr.

¹³ 1992/7/8ko A3-0172/92 Erabakia, Europako Komunitateen Egunkari Ofiziala (1992/9/21).

¹⁴ Hona hemen Euronet-en Web-helbidea <http://www.europeanchildrensnetwork.org/> (2006/IV/30)

zetozen hainbat alderdi kontutan hartuz —baita, zenbait kasutan, azaldu ziren erreserbak—¹⁵.

Europako Konstituzioak bere baitan jasotzen duen Oinarrizko Eskubideen Gutunean Askatasunei buruzko atalak hezkuntza-eskubidea jasotzen duela antzeman daiteke. Dena den, bertan azaltzen den ikuspegia orain arte ikusitakoarena baino mugatuagoa agertzen da: indarra ematen zaio derrigorrezko irakaskuntzaren dohaintasunari, baina baita eskolak sortzeko askatasunari buruzko bermeari —irakaskuntza pribatuaren printzipio nagusi-entarikoa— eta seme-alabak euren ikuspegi pertsonalen arabera hezteko gurasoek omen duten eskubideari. Nabarmena da planteamendu hau ez dela hezkuntzaren helburuetan sartu, ez behintzat beste hitzarmenetan jasotzen ziren baloreei dagokienez; aldiz, beste egoera honi erantzuten zaio: gurasoei nahi duten irakaskuntza-mota bermatu.

3. HEZKUNTZA-ESKUBIDEA ETA HEZKUNTZA-HELBURUAK HAURREN ESKUBIDEEN HITZARMENEAN

Hezkuntza-eskubideari buruzko aurrekarien inguruan azalpentxoak egin ondoren, oraingo honetan hezkuntzarekin zerikusi zuzena duten Hitzarmenaren 28. eta 29. artikuluei helduko diegu —hezkuntza-eskubideari buruzkoa lehenengoa eta hezkuntzaren helburuei buruzkoa bigarrena—, izan ere bi artikuluko horietan nazioarte mailako hezkuntza-eskubidearen inguruko tradizioa jasotzen du Hitzarmenak¹⁶. Aipatu artikuluen edukia aztertuz gero bertan Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsaleko 26. artikulua eta Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturei buruzko Nazioarteko Ituneko 13. eta 14. artikuluek biltzen dituzten printzipio nagusiak jasotzen direla antzeman daiteke. Garrantzitsuena zera da: orain arte bereizten ez ziren bi gai mugatzen dira; alegia, hezkuntzarako eskubidearen aitortpena Estatuaren aldetik hezkuntza-sistema antolatzeari dagokionez (28. art.), alde batetik, eta, bestetik, hezkuntzaren helburuak (29. art.).

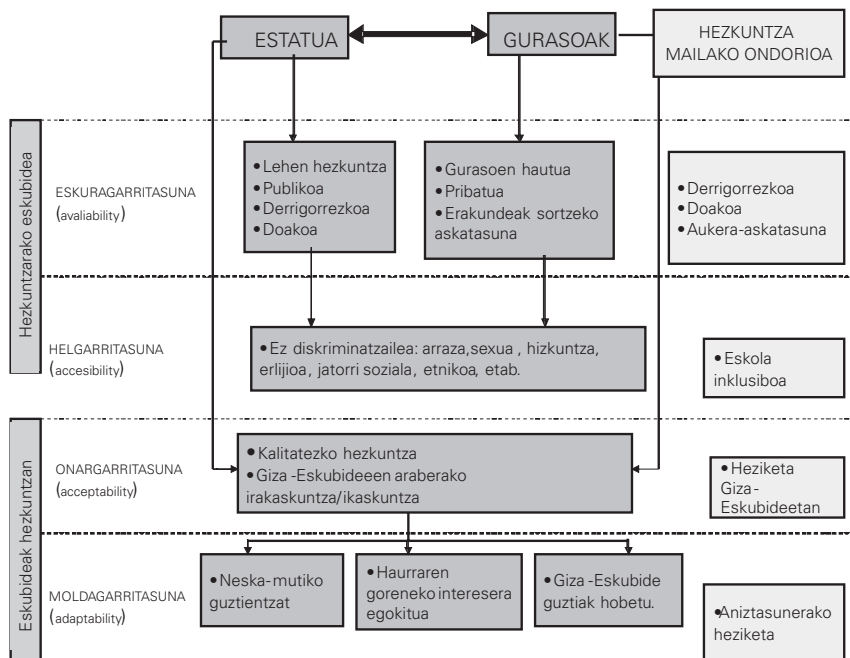
Dagoeneko aipatu dugun Katarina Tomasevski-ren ekarpena¹⁷ —bai ikuspegi teorikotik, baita metodologikotik ere— oso baliagarria gertatuko zaigu, hezkuntza-eskubidearen egoera zein den aztertzeko tresna aparta eskaintzen digularik. Gure analisia askoz ere mugatuagoa izango da, izan ere gai honen inguruan Haurren Eskubideen Batzordeak eginiko oharrak eta emandako aholkuak hartuko baititugu ardatz nagusitzat, nahiz jakin ikerke-

¹⁵ HODGKIN, R. Y NEWELL, P. (2004): *Manual de Aplicación de la Convención sobre Derechos del Niño*. Ginebra, UNICEF (Lehenengo argitarapena 2001ekoa da).

¹⁶ BEITER, K.D. (2006) *Op. Cit.*

¹⁷ TOMASEVSKI, K. (2004) *Op. Cit.*, TOMASEVSKI, K. (2006): *Op. Cit.* edota DÁ-VILA, P. Y NAYA, L.M. (2005): «Infancia y Educación en el marco de los Derechos Humanos.», in NAYA, L.M. (Koord): *Op. cit.*, 91-135. orr.

ta sakon batek hezkuntzarekin zerikusia duten bestelako eskubideak ere kontutan hartzea eskatuko lukeela. Helburu horrekin, eta hezkuntza-eskubidearen inguruko gobernuen betebeharren zailtasunez jabetzeko asmoz, ondorengo koadroan eskubide horren alderdi nagusiak jaso ditugu. Horretarako Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturaleri buruzko Ituna eta ondoren Kontseilu Ekonomiko eta Sozialak egindako interpretazio eta oharra, baita nazioarteko itunetan plazaratzen diren hezkuntza-eskubidearen inguruko printzipioak hartuko ditugu abiapuntutzat. Neurri handi batean, ondorengo koadroak Katarina Tomasevski-k egindako ekarpenen sintesia biltzen du; gure aldetik, hezkuntza zein eskola arloetan aipatutako kategoriaz bakoitzak dituen ondorioak erantsi dizkiogu¹⁸.

Estatuetako gobernuen betebeharrak nabarmendu nahi izan ditugu, izan ere hauek egin behar dituzte hezkuntza arloko inbertsioak —bai azpiegiturari dagokionez baita mantentzeari dagokionez— eskola-zentron inguruko *eskuragarritasuna* (availability) ziurtatzeko, honek sortzen dituen behar guztiekin; gobernuek ziurtatu behar dute ere, talde guztiei begira, *helagarritasuna* (accessibility), izan eskolara joateko garaietan —ez bertaratzea dela

¹⁸ Katarina Tomasevski bera ados azaldu da koadro honen edukiaren inguruan.

edota lan-esplotazioarengatik— edota izan eskola barruan, diskriminazio era guztiak baztertuz. Era berean, Estatuak arauak zehaztu eta ezarri behar ditu *onargarria* (acceptability) den hezkuntza ahalbideratzeko, alegia giza-eskubideekin bat datorrena; baita kultur arloko aniztasunera *moldatuko*, egokituko, dena (adaptability). Esandakoak, ez soilik hezkuntzarako eskubidea, baita eskubideak hezkuntzan gauzatzen ote diren antzemateko adierazle baliagarriak bilatzea eskatzen du¹⁹. Zeregin hau haurren eskubide eta hezkuntza-eskubidearen gauzatzearekiko kezka eta ardura azaltzen dutenentzako erronka nagusia bihurtzen da.

Haurren Eskubideen Batzordeak egindako irakurketaren arabera, garbi da 28. artikulua piztu duela arreta nabarmena. Izan ere, herri askorentzako hezkuntzarako eskubidea gauzatzearena helburu zaila gertatzen da, eta pixkanaka, pausoz pauso, lortzen joateko premiari ematen zaio indarra. Horregatik, zenbati kasutan, hazkunde ekonomikoaren motor gisa, nazioarteko elkarlana funtsezkotzat joko du, hezkuntza arloko inbertsioak errazteko. Hala, Batzordeak berak gogorarazi nahi izango du 4. artikulua- ren gomendioa, alegia Estatuak inbertitu behar dutela «*hasta el máximo de los recursos de los que se disponga*».

Irakaskuntza maila ezberdinei dagokionez, Hitzarmenak derrigorrezko eta doako irakaskuntza ezarri behar dela aldarrikatzen du, nahiz jakin, Tomasevski-k²⁰ egoki aztertu duenez, ez dela doakoa inoiz, zuzenean ordaintzen delako edota era ez zuzenean zergen bidez. Aldiz, bigarren irakaskuntzari dagokionez, herri gehienek ez dute baliabide nahikorik helburu hori bermatzeko, begien bistatik galdu gabe, bestalde, lanbide-hezkuntza jasotzeko zailtasunak ere ugariak direla, eta guzti honetaz jabetzen da Batzordea. Goi mailako irakaskuntzari buruzko aipamenak, berriz, askoz ere gutxiagoak dira eta gehien bat norberaren gaitasunak behar duela izan funtsezko oinarri azpimarratzen da, baliabide urriko familiako seme-alabak unibertsitatara sartzeko azterketetara aurkezteko modua ahalbideratu dadin eta gaintitzen dituztenei bekak emateko eskatuz.

Bestalde, dagoeneko azaldu dugunez, 29. artikuluari dagokio hezkuntza arloko helburuak aztertu eta garatzea, ahal duen neurrian eskola-programetako edukietan sartu gabe. Halere, artikulua honen garapena aztertuz gero, antzeman daiteke bertan aipatzen diren alderdi asko Giza-Eskubideen eta Oinarrizko Askatasunen defentsara egokitzen den curriculum-ikuspegiarekin dutela lotura. Familia, nazio-balore eta errespetuarekiko jarrera mesedegarriak bultzatzeko ahalegina nabarmentzen da gizarte libre eta tolerante baten testuinguruan, non edozein

¹⁹ TOMASEVSKI, K.-ren lanez gain, ikus HENAIRE, J. ET TRUCHOT, V. (2003) : «Les indicateurs du droit à l'éducation : le défi d'une mise en œuvre», in CIFEDHOP : *Défis éducatifs et droits de l'homme*. Genève, 57-80. orr.

²⁰ TOMASEVSKI, K. (2006): *The State of the Right to Education Worldwide. Free or Fee: 2006 Global Report* (prentsan).

eratako diskriminazio edota Giza-Eskubideen aurkako jokabidek ez duen lekurik.

Alde horretatik, ikus dezakegu Hitzarmenak gizarte libre bateko elkarbizitza baketsu eta herritarraren formaziora egokitu beharreko curriculumaren alde egin zuela apustu. Hauetako gai ugari jaso izan da eskola-programetan, bai era autonomoan curriculumean irakasgaiak eratuz, bai bestelako curriculum-gaietan zeharkako ardatz gisa. Hala, hezkuntzaren funtsezko helburuen inguruan nazioarteko adostasuna islatzen duen aipatutako 29. artikulua garapenean zera antzeman daiteke, Batzordearen hitzetan: «existe un consenso internacional sobre los objetivos de la educación capaz de superar las barreras erigidas por la religión, la nación y la cultura en numerosas regiones del mundo»²¹. Espero zitekeen bezala herri islamiar askok erreserbak aurkeztu izan dituzte artikulua horren aurrean koran-legearekin bat ez datorrelakoan, mahai gainean gai korapilatsua ipiniz: unibertsaltasuna ala kultur aniztasunarekiko begirunea.

Artikulu honetan —lehenagoko testuetan ere islatzen zena— hezkuntza-sistemek haur guztien ahalmena garatu behar dutela argi ageri den gaia dugu, aukera-berdintasunaren printzipioan oinarrituz eta eremu guztietako gaitasunei helduz (sormena, arteak, artisautza, kirolak eta gaitasun profesionalak; gaitasun fisikoa, oinarritzko motrizitate-koordinaziotik beste edonolako kirol-jardueretara —igeriketa, gimnasia, baloi jokuak-; eta nortasunaren garapena). Noski, eskoletan helburu horiek beteko ote diren jakiteko zailtasunak ditu Batzordeak, sarri askotan datu estatistikoak baino ez baititu erabiltzen, eskola-uztearen ingurukoak edota eskola-errepikapenei dagozkienak esate baterako. Beraz, benetan gertatzen den hori ezagutu nahiak heziketa-praktikei buruzko azterketa zehatzak eskatuko lituzke, baita datu kualitatiboagoak non aipatutako hezkuntza-helburuen lorpen maila islatuko litzatekeen.

Europar ikusi denez²², hutsune nabarmena antzeman daiteke eskola-programetan Giza-Eskubide eta Haurraren Eskubideen inguruko ezagutzari dagokionez. Batzordeak, egoeraz jabeturik, honako hau aholkatu du: eskubide hauek programetan txertatzea eta Hezkuntza-Komunitateak Giza-Eskubideetan oinarritu beharreko heziketa-praktika burutzea. Gauza bera gertatzen da beste helburuei dagokionez: guraso, kultur nortasuna, hizkuntza, nazio-baloreak (izan jatorrizko herrikoak, izan bizilekuko herrikoak) edota norberarenak ez diren beste gainontzeko zibilizazioekiko begirunea. Beraz, 29. artikuluan jaso dugu: «*hay muchos países que promueven activamente el patriotismo, a expensas de inculcarles el respeto de diferentes culturas, en especial las culturas de los grupos minoritarios. Al-*

²¹ HODGKIN, R.; NEWELL, P. (2004): *Op. cit.* 474. orr.

²² DÁVILA, P.; NAYA, L.M. (2003): «La infancia en Europa: una aproximación a partir de la Convención de los Derechos del Niño», in *Revista Española de Educación Comparada*, 9. zk., 83-134. orr.

gunos países están preocupados porque ya no se enseña el respeto de los valores nacionales, por juzgarlos anticuados»²³. Batzordeak zera helarazi nahi du: kultura guztietako pertsona guztiek balio bera dute eta funtsezkoa da beraiekiko begirunea. Artikulu honetako beste gai batzuk ere Batzordearen ardura-iturri dira, erakusten baitute gizartean bizi izateko beharrezkoak diren ardurazko jarrerak, sexuen arteko berdintasuna, bakearen aldeko heziketa edota ingurunearekiko begirunea bultzatzeko Estatuek azaltzen duten sentsibilitatea eskasa dela oso hezkuntza-politikak garatzeko garaian.

4. HEZKUNTZA-ESKUBIDEA EUROAPAN

Oraingo honetan aipatutako artikuluekin zerikusia duten Batzordearen²⁴ aholkuak jasoko ditugu. Batzordeak azaltzen dituen kezka guztien ardatza lerro hauetan laburbildu daiteke: eskola-uztea edota eskola-absentismoa, hezkuntzarako eskubidearen ukapena, diskriminazioa, haur eskolak, landa guneetako eskolak, diziplina, eskolatze adina, bigarren irakaskuntzan sarbidea. 29. artikuluari dagokionez, aholku gehienek eskola programetan giza-eskubideak aintzat hartzea dute helburu²⁵.

Hala, eskola-uztea edota eskola-absentismoari dagokionez, Batzordeak ondorengo kasuak nabarmendu ditu:

²³ HODGKIN, R.; NEWELL, P. (2004) : *Op. cit.*, 479. orr.

²⁴ Lan honetarako aztertu ditugu Batzordeak ondorengo estatutei begira plazaratu dituen aholkuak: Alemania CRC/C/15/Add.43 y CRC/C/15/Add.226, Andorra CRC/C/15/Add.176, Austria CRC/C/15/Add.98, Bielorrusia CRC/C/15/Add. 17 y CRC/C/15/Add.180, Belgika CRC/C/15/Add.38 y CRC/C/15/Add.178, Bulgaria CRC/C/15/Add.66, Zipre CRC/C/15/Add.59 y CRC/C/15/Add.205, Kroazia CRC/C/15/Add.52, Danimarka CRC/C/15 Add. 33 y CRC/C/15/Add.151, Eslovakia CRC/C/15/Add.140, Eslovenia CRC/C/15/Add.65 y CRC/C/15/Add.230, Espainia CRC/C/15/Add.28 y CRC/C/15/Add.185, Estonia CRC/C/15/Add.196, Errusiar Federazioa CRC/C/15/Add.4 y CRC/C/15/Add.110, Finlandia CRC/C/15/Add.53 y CRC/C/15/Add.132, Frantzia CRC/C/15 Add. 20 y CRC/C/15/Add.240, Grezia CRC/C/15/Add.170, Hungaria CRC/C/15/Add.87, Irlanda CRC/C/15/Add.85, Islandia CRC/C/15/Add.50 y CRC/C/15/Add.203, Italia CRC/C/15/Add.41 y CRC/C/15/Add.198, Letonia CRC/C/15/Add.142, Liechtenstein CRC/C/15/Add.143, Lituania CRC/C/15/Add.146, Luxenburg CRC/C/15/Add.92, Mazedonia CRC/C/15/Add.118, Malta CRC/C/15/Add. 129, Moldavia CRC/C/15/Add.192, Monako CRC/C/15/Add.158, Norvegia CRC/C/15/ Add.23 y CRC/C/15/Add.126, Herbehereak CRC/C/15/Add. 114, Polonia CRC/C/15/Add.31 y CRC/C/15/Add.194, Portugal CRC/C/15/Add.45 y CRC/C/15/Add.162, Erresuma Batua CRC/C/15/Add.34 y CRC/C/15/Add.188, Txekia CRC/C/15/Add.81 y CRC/ CRC/15/Add.201, Errumania CRC/C/15/Add.16 y CRC/C/15/Add.199, San Marino CRC/C/15/Add.214, Vatikanoko CRC/C/15/Add.46, Serbia eta Montenegro CRC/C/15/Add.49, Suedia CRC/C/15Add.2 y CRC/C/15/Add.101, Suitza CRC/C/15/Add. 182, Turkia CRC/C/15/Add.152, Ukraina CRC/C/5/Add.42 y CRC/C/15/Add.191.

²⁵ Zenbakiak aholkuak noiz egin ziren adierazten dute: alegia (1) Estatu bakoitzak egindako lehenengo txostenaren aurrean edota (2) bigarrenaren aurrean. Horretarako txostenak noizkoak diren ere jakin behar da; ikus DÁVILA, P. eta NAYA, L.M. (2003) *Op. Cit.*

Europako Batasuna 2004. urterarte:

- Espainia: absentismo-tasa handia (2).
- Finlandia: eskola-uztearen tasen handitzea (1).
- Grezia: desertzio-tasa handia. Derrigorrezko eskolatzea ez da sistematikoki betearazten. Desertzio-tasa oso handia erromanien kasuan (1).
- Italia: ikas-planen edukien egokitzeak eskola-uztearen tasa jaisteari lagunduko lioke (1).
- Portugal: abandono-tasa nahiko handiak eta errepikapena lehen eta bigarren irakaskuntzan (2)

Kide berriak 2004. urtetik:

- Eslovenia: derrigorrezko irakaskuntza uzten dutenen artean aukera eskasa etorkizunera begira. Neurriak hartu eskola-uztea gutxitzeko (1).
- Estonia: 5000 haur baino gehiago ez da eskolara joaten eta desertzio- eta errepikapen-tasak handiak dira (1).
- Letonia: haur kopuru handi batek ez du derrigorrezko lehenengo irakaskuntza egiten (1).
- Lituania: haur gutxi haur hezkuntzan, askok eskola utzi egiten dute (1).
- Malta: analfabetismo eta absentismo arazoak.

Europako beste Estatu batzuk:

- Errusiar Federazioa: abandono-tasak, bigarren irakaskuntza, lanbide hezkuntza eta irakaskuntza teknikoan matrikulatze-tasen beherakada (1)
- Mazedonia: eskolara joateko adina duten haurrak ez dira ez lehenengo irakaskuntzara ezta ere bigarrenera joaten (1).
- Moldavia: matrikulatze-tasak behera derrigorrezko hezkuntzaren maila guztietan eta eskola-desertzioak gora (1).
- Serbia eta Montenegro: hezkuntza-sistemaren uniformizazioari ezezkua populazioaren aldetik; ondorioz 300.000 haur eskolara joan gabe (1).
- Ukraina: desertzio-tasak gora bigarren irakaskuntzan eta lanbide hezkuntzan.

Zenbait talderi ere hezkuntza-eskubidea ukatu egiten zaio, esate baterako:
Europako Batasuna 2004. urterarte:

- Belgika: asiloa ukatu zaien hurrek hezkuntza jasotzeko duten eskubidea ukatua ikus dezakete (1)
- Finlandia: neurriak hartu haur errefuxiatuek eta asiloa eskatzen dutenek hezkuntza-zerbitzuetara sarbidea izan dezaten (2).

- Grezia: Derrigorrezko eskolatzea ez da sistematikoki betearazten. Eskola sarbideari dagokionez, arazoak errefuxiatu edota asiloa eskatzen dutenen seme-alabentzako (1).
- Suedia: informazio gehiago behar da talde ahulei dagokienez, talde gutxiegotako seme-alabak, bertakoak barne, eta hiri nagusieneko haur baztertuak (1).

Kide berriak 2004. urtetik:

- Txekia: legez kanpoko haur etorkinen eta asiloa ukatzen zaien haur errefuxiatuen diskriminazioa (2).

Beste estatu europear:

- Norvegia: Batzordeak bat egiten du Norvegiak azaldutako kezkekin hainbat irakasleren lanbide prestakuntzaren inguruko muga eta espezializazio ezari dagokienez, hain zuzen ere hezkuntza arloan ondorio kaltegarriak sortzen dituzten arazoak, besteak beste irakasleen soldata eskasaren eraginez. Batzordeak, bidaiatzten duten hurrei dagokienez, hezkuntza ofiziala eskuragarriagoa bihurtzeko aholkua ematen du, esate baterako komunikazio zerbitzu mugikorrek edota urrutiko irakaskuntza programak erabiliz (1).

Batzordeak kontutan hartu izan dituen beste alderdi batzuk ere aipatu daitezke; adibidez, bigarren irakaskuntzan sartu ahal izateko zailtasunak Bielorrusia, Eslovenia eta Mazedonian, besteak beste. Kezkagarria gertatzen da ere haur-eskolen egoera Islandian eta Lituanian, oso gutxi baita bertara joaten direnak. Esandakoak, dena den, ez du esan nahi, eskola kopuruari dagokionez, gainontzeko herrietan arazorik ez dagoenik. Diskriminatzailea gertatzen da ere landa guneetan bizi direnek derrigorrezko irakaskuntzaren mailara iristeko zailtasunak jasan behar izatea, esate baterako Errusiar Federazioan, Errumanian, Polonian edota Grezian. Eskola-diziplina, bestalde, arazo deigarria dugu Irlandaren kasuan, izan ere Batzordeari «le inquieta la situación de los niños expulsados de la escuela por las sanciones impuestas por los profesores, así como las consecuencias negativas de estas expulsiones y su posible repercusión en las tasas de abandono y de asistencia escolares»²⁶.

Azkenik, estatu batzuk hezkuntza eremuan burutu duten lana gorai-patuko du Batzordeak, esate baterako:

Europako Batasuna 2004. urterarte:

- Alemania: haur guztiek plaza izango dute haur-hezkuntzan (1996). Joera xenofoboei eta arrazakeriari aurre hartu eta aurre egiteko erabakia gorai-patuko ditu. Baita agintari federal, Lander-etako eta

²⁶ CRC/C/15/Add. 85, 22. p.

herrietakoen partehartzea bermatzeko eta euren arteko elkarlana bultzatzeko Gobernuaren aldetik egin diren ahaleginak aipatutako fenomenoaren aurka borrokatzeko asmoz, guzti hau Europako Kontseiluak abian jarritako Gaztediaren Kanpaina barruan (1).

- Danimarka: hezkuntzarako eskubidea *de facto* onartu zaie —nahiz ez *de jure*— asilo eskaera ukatu zaien haurrei (1).
- Italia: derrigorrezko eskolatzea luzatu izana (8 urtetik 10 urtetara) —halere, bere kezka azaldu du abandono-tasa handia delako— (2).
- Portugal: aurrekontuen igoera eta haur-eskolen sarearen zabaltzea direla eta, Gobernuak hezkuntza arloan hartutako neurriak gorai-patzen ditu Batzordeak (2).

Kide berriak 2004. urtetik:

- Eslovakia: derrigorrezko irakaskuntzaren iraupena 10 urtetakoa (1).

Kide gaiak:

- Turkia: pozik derrigorrezko irakaskuntzaren luzapena dela —8 urte— (1).

Europako beste estatu:

- Norvegia: hezkuntzarako eskubidea *de facto* onartu izanda, nahi ez *de jure*, asiloa ukatu zaien haurrei begira.

Doako irakaskuntzari buruz —txostenetan aintzat hartzen den beste alderdi bat, alegia— Batzordeak ez ditu horrenbeste ohar plazaratu eta kasu gehienetan familiak bereganatu behar duen zama azpimarratzen da, eskolaz kanpoko jarduerak, eskola-materialaren erosketa edo testuliburuak direla (Andorra, Serbia eta Montenegro, Ukraina), aurrekontuen gorakada dela (Portugal) edota aurrekontuen beherakada dela (Suedia).

Diskriminazio-eza, bestalde, Hitzarmenaren oinarritzko ardatz nagusia dugu, ituna goitik behera gurutzatzen duena eta heziketan islatu beharrekoa. Gainera, ahalmen urriko haurrei buruz aritzeko garaian, gaiari buruz nazioarteko itun ezberdinetan argi adierazi izan den bezala, abiapuntutzat hartu behar da ahalmen urritasuna ezin dela —ez duela behar izan— eragozpena giza-eskubideei dagokienez²⁷. Beraz, ildo berean, Hitzarmenak haur hauen eskubideak jasotzen ditu hezkuntza arloko ondorioak dituen bi kasuetan. Alde batetik, ahalmen urriko neska-mutikoen eskubideak (23. art.), alegia bizitza duina izateko eskubidea eskubide hauekin batera: «acceso efectivo a la educación, la capacitación,... la preparación para el empleo». Antzeman daitekeenez, eskubide honen defentsan aintzat hartu behar dira,

²⁷ Europari dagokionez, ikus: Comisión de las Comunidades EUROPEAS: (2003): Igualdad de oportunidades para las personas con discapacidad. Ref. COM (2003) 650. Kontsultarako: <http://www.un.org/spanish/esa/social/disabled/dis50y00.htm>

bai diskriminazio-eza, baita hezkuntzarako eskubidea ere, ahalmen urritasunaren eta giza-eskubideen artean ukatu ezin daitekeen harreman estua baitago²⁸. Eskubide horietako beste bat, diskriminazio ezaren eremuan, 30. artikulua jasotzen duena dugu, talde gutxiengo edota herri indigenetako haurrei buruzkoa non hezkuntza arloko ondorio nabarmenak dituen eskubide hau aitortzen zaien: «tener su propia vida cultural, a profesar su propia religión, o a emplear su propio idioma».

Ahalmen urriko neska-mutikoei dagokienez, zera dio Batzordeak: «los Estados deberán combatir activamente las actitudes y prácticas que discriminan contra los niños con discapacidades y les denieguen igualdad de oportunidades a disfrutar los derechos garantizados por la Convención»²⁹; eta «recomienda sistemáticamente que se adopten todas las medidas necesarias para integrar a los niños con discapacidad en el sistema general de educación»³⁰. Proposamen zein aholku hauen bidez hezkuntza-sistemaren erantzukizuna nabarmentzen da ahalmen urriko neska-mutikoen integrazioarekiko eta, beraz, zeharka bada ere, eskolak barneratzailea, inklusiboa, behar duela izan. Alegia, Tomasevski-k aztertu duen bezala, helgarritasuna (accessibility) hartu behar da kontutan; hots, era bateko edo besteko diskriminazioa pairatzen duten haur guztiak eskolarako sarbidea ziurtatu behar zaie.

Batzordearen aholkuak abiapuntutzat harturik, gai honen inguruko analisia diskriminazio-mapa egin genezake Europako ahalmen urriko neska-mutikoei dagokienez. Hala, zenbait estatuk lan positiboa burutu du estatu-legeari dagokionez, diskriminazio ezaren printzipioa eta eskola-integrazioa jasoz (Austria, Bielorrusia, Espainia, Eslovenia, Finlandia, Frantzia, Islandia, Italia, Letonia, Lituania, Luxemburg, Norvegia, Portugal, Erresuma Batua, Txekia, San Marino eta Suedia). Diskriminazio-ezaren onarpena nahiko hedatua dagoela dirudi; hala ere, lege aitortpena ez da berez nahikoa Batzordeak berak antzematen duenean ez dela ahalmen urrikoengana behar bezala iristen edota diskriminazio nabarmenen aurrean aurkitzen garenean, ondorengo adibideetan argi azaltzen den bezala:

Europako Batasuna 2004. urterarte:

- Alemania: ikasteko arazoak dituzten haurren heziketarako zerbitzu falta (2).
- Belgika: zailtasunak eskubideak bermatzeko, hezkuntza arlokoak barne, ahalmen urriko haurrei dagokienez (2).

²⁸ «Los derechos humanos se aplican a las personas impedidas», nahiz eta pertsona horiei buruzko aipamenik izan ez PIDCP-an edota PIDESC-an. HODGKIN, R. Y NEWELL, P. *Op. Cit.*, 278. orr.

²⁹ Saioen 16. aldiari buruzko txostena, 1997ko iraila/urria, CRC/C/69, 338. p.; e) Hodgkin, R.; Newell, P. *Op. Cit.*, 350. orr.

³⁰ Relato Especial delakoaren 1996ko txostenean antzeman daiteke euren legediari buruzko informazioa ematen duten 80 estatutik 10 estatuk ez duela ahalmen urriko haurra- ren hezkuntzarako eskubidea bermatzen. Hodgkin, R. ; Newell, P. *Op. Cit.*, 357. orr.

- Grezia: ahalmen urriko haurrak diskriminazioa pairatzen dute (1).
- Irlanda: ez dago ahalmen urriko haurrak babestuko dituen politika nazionalik (1).
- Luxemburg: 1994ko eskola-integrazioari buruzko Legearen ezarpen ez oso argia (1).
- Erresuma Batua: diskriminazio-ezaren printzipioa indarrean ez ahalmen urriko haurrei dagokienez; eskolaz kanpo denbora luzez (2).

Kide berriak 2004. urtetik:

- Txipre: eskola arruntetan integrazioa errazten ez duten ahalmen urriko haurrentzako eskola berezien aniztasun handia (2).
- Eslovenia: indarrean jarritako neurriak ez dira eraginkorrak gertatzen (2).
- Estonia: hezkuntza-legeak ez du ahalmen urriko haurren sarbidea behar bezala aurrikusten (1).
- Lituania: diskriminazio ezaren printzipioa ez da behar bezala indarrean jartzen ahalmen urriko haurrei dagokienez, osasun eta hezkuntza arloetan batipat (1).
- Letonia: gizartean zein hezkuntza-sisteman euren integrazioa sustatu (1).
- Malta: hezkuntza arloko programa bereziak egin behar ditu ahalmen urriko haurrei begira eta irakaskuntza-sisteman euren sarbidea eta berrintegrazioa bultzatu (1).
- Polonia: ahalmen urriko haurrek eskola eta hezkuntza-programetara sarbidea izateko aukerarik ez dute (2).

Kide gaiak:

- Errumania: ahalmen urriko haurrek irakaskuntza ofizialerako sarbidea mugatua dute praktikan (2).
- Turkia: euren integrazioa sustatu hezkuntza-sistema arruntetan, bereziki irakasleei prestakuntza espezializatua emanaz eta eskolarako sarbide aukera areagotuz (1).

Europako beste estatu:

- Errusiar Federazioa: ahalmen urriko haurren sarrera geldoa hezkuntza orokorrean (2).
- Mazedonia: ahalmen urriko haurrak jarduera askotan baztertuak dira (1).
- Moldavia: hezkuntza-sistema arruntetan zein gizartean haur hauek integratzeko ezer gutxi egiten da. Ahalmen urriko haurrak «ezindutzat» jotzen dira (1).
- Norvegia: ez dute euren kideekin erabateko gizarte-integrazioa (2).
- Ukraina: ahalmen urriko haurrak baldintza kaskarretan bizi dira (2).

Herri indigena eta talde gutxiengoei dagokienez, Batzordeak dioen bezala, «podrían parecer superfluas las disposiciones del artículo 30. Sin embargo, la sobrecogedora evidencia de la discriminación grave y persistente que padecen grupos minoritarios o pueblos indígenas justifica que se afirmen sus derechos en un artículo aparte»³¹ Talde etniko baztertuenetarikoa —baztertuen ez bada— romanirena dugu (ijitoak alegia), eta egoera honen berri bai estatuen txostenetan bai Batzordearen oharretan jaso daiteke, aholkuak antzekoak direlarik herri gehienei begira. Gutxi dira estatu bakoitzeko hezkuntza-sisteman romaniak integratzeko aholkuak jasoko ez dituzten estatuak. Hala ere, aholku horien inguruko azterketa sakonagoa beharko litzateke, izan ere badirudi Batzordeak integrazioari ematen diola indarra eta ez hainbeste, talde horri begira, giza-eskubideen egokitzeari; alegia, garrantzi gehiago helgarritasunari moldagarritasunari baino.

Europako Batasuna 2004. urte arte:

- Austria: haur ijitoen bazterketa soziala (1).
- Espainia:egoera ahulean —etorkinak eta ijitoak barne— dauden haurrekiko jarrera diskriminatzaileak gerta ez daitezten neurriak hartu beharra. Haur horien integrazioarekiko kezka. Diskriminazio ezaren printzipioa ez da era bat betetzen haur ijitoekin. Hezkuntza-sistemari dagokionez, haur ijitoen sarbide ez egokia (2).
- Finlandia: haur ijitoen eskola arloko desertzio-tasa handiak. Eki-menak eskolan euren hizkuntzaren egoera indartzeko, materialak sortzeko, irakasleak prestatzeko, etab. (2).
- Frantzia:diskriminazioa pairatzen dute haur ijitoek (2).
- Grezia: eskola arloko desertzio-tasa handiak ijitoen artean (1).
- Italia: ez da behar bezalako neurririk hartu atzerritarrak eta ijitoak diren haurren beharrak ebaluatzeko eta erantzun egokiak emateko. Irakaskuntza-zerbitzuak direla eta, haur ijitoen sarbide eskasarekiko kezka (2).
- Portugal: haur ijitoen sarbide eskasa irakaskuntza-zerbitzuei dagokienez (2).
- Erresuma Batua: diskriminazio-ezaren printzipioa ez da indarrean jartzen ijito nomadei eta irlandarren seme-alabei dagokienez (2).

Kide berriak 2004. urtetik:

- Eslovakia: Ijito gutxiengoaren aurkako diskriminazioa *de facto*, osasuna zein hezkuntzari dagokienez batipat. Haur ijito gehienak eskola berezietara joaten dira (1). Ezin da romanieraz irakatsi (1).
- Eslovenia: ijitoen eta beste gutxiengoen aurkako diskriminazioa orokorra da. Ijitoena talde ahulenetarikoada. Haur ijito ugari dago behar bereziak dituzten haurren gelatan (2).

³¹ *Ibidem*, 489. orr.

- Hungaria: haur ijitoei hezkuntza-zerbitzuetara sarbidea erraztu (1). Hitzarmena ez dago romanieraz (1).
- Lituania: diskriminazio-ezaren printzipioa ez da ezartzen erabat ijitoei dagokienez, osasun zein hezkuntza eremuetan batipat (1).
- Polonia: ijitoen aurkako diskriminazioari aurre egiteko neurriak hartu behar ditu (1). Diskriminazio-ezaren printzipioa ez da ezartzen ijitoei eta gutxiengo etnikoei dagokienez (2).
- Txekia: ijitoen aurkako praktika diskriminatzaileei aurre egiteko neurriak ez dira hartu (1). Ijitoak bortxa-helburu zehatza dira (2). Neurri ugari hartu dira hezkuntza arloko diskriminazioaren aurka borrokatzeko, ijitoei dagokienez bereziki (2). Poza ijitoei begira sortutako bigarren irakaskuntzako eskola dela eta, hau ijito herriak bulzatutako ekimena izan delarik (2). Haur ijitoen gehiegizko presentzia «eskola berezietan» (2).

Kide gaiak:

- Errumania: gutxiengoetako hurrekiko kezka. Eskolatze tasa urriak haur ijitoei eta nekazal eremuei dagokienez (1). Gobernuak diskriminazio ezaren aldeko politika aktiboa burutu beharko luke gutxiengoetako hurrei begira (1). Ijitoen eskubideak (irakaskuntzarena barne) hobetzearen alde bideratutako estrategiak ezartzearen inguruko poza (2).

Europako beste estatu:

- Bielorrusia: diskriminazio-ezaren printzipioa ez da ezartzen hainbat eremuetan: nekazal inguruak, ijito jatorria dutenak edota Chernobyl-eko hondamendian kaltetutakoak (2).
- Mazedonia: matrikula kopuru eskasa irakaskuntza maila guztietan ijitoei dagokienez (1). Zenbait herri gutxiengotako haurren eskubideen inguruko erabateko bermerik ez, bereziki ijitoei dagokienez (1).
- Moldavia: diskriminazio-ezaren printzipioa ez da erabat ezartzen (...) haur ijito eta bestelako gutxiengo etnikoetako hurrei dagokienez, osasun zein irakaskuntza eremuetan batipat (1).
- Norvegia: haur ijito askok —baita bestelako gutxiengo etnikoetakoak— ez du derrigorrezko irakaskuntza amaitzen (1 eta 2).
- Serbia eta Montenegro: heldu zein haur musulmanek jasotzen duten tratamenduarekiko kezka; diskriminazio kasu larriak ijitoen aurka (1).
- Suitza: informazio eza ijito eta nomadei dagokienez (...) politikarik ez talde horietako haurren inguruan (1).
- Ukraina: haur ijitoek diskriminazioa pairatzen dute hezkuntza zein osasun eremuetarako sarbideari dagokionez. Gutxiengoetako hurrek —ijitoak kasu— ez dute kalitatezko heziketarik jasotzen (2):

Batzordeak azaldutakoaren adibide egokia Eslovakiari egindako aholkuan isla daiteke: «El Comité toma nota con preocupación de que la mayor parte de los niños romaníes concurren a escuelas especiales en razón de las diferencias reales o percibidas de idioma y cultura que se da entre los romaníes y la mayoría de la población; de que la Ley de educación no ofrece la posibilidad de enseñar en idioma romaní y de la descripción estereotipada y negativa de los romaníes y sus niños en general, pero especialmente en el informe inicial. La Comisión recomienda que el Estado Parte diseñe nuevas medidas encaminadas a garantizar que los niños romaníes gocen de igualdad de acceso y de oportunidades en materia de la asistencia a escuelas ordinarias, con clases de apoyo si fuera necesario. El Comité también recomienda que el Estado Parte se sirva examinar la situación del idioma romaní en el sistema de educación, tanto en la legislación como en la práctica, y la medida en que satisface las exigencias de la población romaní y de sus niños, y que considere según sea apropiado adoptar nuevas medidas encaminadas a garantizar la educación o la instrucción en idioma romaní, de conformidad con el artículo 29 de la Convención. Debería reforzarse la formación de docentes en este idioma. El Comité recomienda que el Estado Parte, de conformidad con el apartado c) del artículo 29 de la Convención, garantice que el sistema de educación, y los medios de comunicación en particular, favorezcan actitudes positivas respecto de las minorías y fomente el diálogo intercultural entre las minorías y la mayoría, incluidos los niños»³².

Baina nabarmena den diskriminazio honekin batera, aintzat hartu behar dugu beste gutxiengo etnikoengan eragina duen diskriminazioa, Batzordeak xenofobia eta arrazakeriaren eremuetan antzeman duena hain zuzen (salbuespena Alemanian aurkituko dugu; izan ere bertan arrazakeriari aurre egiteko kanpainak burutu dituzte, horregatik Batzordearen txaloak jaso dituelarik³³). Orokorrean Batzordearen aholkuek zera nabarmenduko dute: gutxiengo horien zailtasunak eskubideak heureganatu eta ezartzeko.

Europako Batasuna 2004. urterarte:

- Belgika: eskubideak bermatzeko zailtasunak, hezkuntzaren ingurukoa barne, haur txiro, atzerritar edota ez-lagunduei dagokienez (2).
- Danimarka: diskriminazioa *de facto* gutxiengo etniko, errefuxiatu, eta abarreko taldeetako hurrei dagokienez, baita hezkuntza-sisteman ere (2).
- Grezia: xenofobia adierazpenak irakasle eta ikasleren artean (1).
- Herbehereak: hurbiletik jarraitzen dira hezkuntza arloko emaitzak gutxiengoei begira, baina ezberdintasun nabarmenak antzematen dira (1).

³² Eslovakia CRC/C/15/Add.140, 47. eta 48. orr.

³³ Alemania CRC/C/15/Add.43, 6. orr.

- Erresuma Batua: gutxiengoetako haurrak sarri askotan eskolaz kanpo geratzen dira egoera honek errendimenduan eragin nabarmena duelarik (2).
- Suedia: gutxiengoko haurren inguruko informazioa gehiago behar da. Arrazismoa eta xenofobia areagotu egin dira (2).

Kide berriak 2004. urtetik:

- Kroazia: jatorri serbiar edota musulmana duten haurren kontrako jazarpen egoerak gertatu dira (1)
- Errumania: gutxiengotako hurrek pairatzen duten diskriminazio ezaren aldeko politika eraginkorrak bideratu behar ditu Gobernuak (1).

Europako beste estatu:

- Andorra: osasun zein hezkuntza eremuetarako sarbide zailtasunak dituzte bertan egoera ez legezkoan bizi diren denboraldiko langileen seme-alabak (1).
- Errusiar Federazioa: arrazakeria eta xenofobia areagotu (2). Osasun zein hezkuntza eremuetarako sarbidearekiko —baita bizi baldintzekiko— kezka gutxiengo etnikoei dagokienez (2).
- Islandia: eskola arloko porrot-tasa handiak haur etorkinen artean, bigarren irakaskuntzan batipat (2).
- Liechtenstein: 1995eko xenofobiaren aurkako kanpaina berrabiatu atzerritarren aurkako aurreritzi eta jarrera erasokorrei aurre hartzeko (1).
- Suitza: haur atzerritar eta gutxiengotako haurrak diskriminatzen dira *de facto* (1).

Hizkuntzarena da beste diskriminazio-arrazoia; hala, eskubide hau (hizkuntza-eskubidea, alegia) araututa ez duten Estatuetan —edota *de facto* bere aurka agertzen direnetan— Batzordearen aholkuak jasotzen dira, hizkuntza gutxiagotuen irakaskuntzaren beharraren ildotik³⁴. Hona hemen aipatu ditzakegun adibideak:

Europako Batasuna 2004. urterarte:

- Erresuma Batua: Irlandar hizkuntzaren irakaskuntzari laguntza gehiago eman Ipar Irlandako eskoletan (1).

Kide berriak 2004. urtetik:

- Estonia: hizkuntza-komunitate gutxiengoekiko jarrera diskriminatzaileak (rusofoboak), baita legezko egoeran ez dauden edota hiritartasuna ez dutenekikoa ere (1). Hezkuntza eremuko diskriminazioa debekatzen duen legedirik ez da (1).

³⁴ HODGKIN, R. Y NEWELL, P. (2004): *Op. cit.*, 496. orr.

- Letonia: nekazal lurraldeetan irakaskuntzaren kalitate eskasagoa. Bigarren irakaskuntza letonieraz soilik eta elebiduna 9. maila arte (1). Bigarren irakaskuntza norberak bere hizkuntzan ere egiteko eskubidea zaindu (1).

Kide gaiak:

- Turkia: kezka 17., 29. eta 30. artikuluen aurrean azaldutako erreserbak direla eta. Zenbaitetan, hezkuntzari eta adierazpen askatasunari —baita norberak duen bere kulturari zein hizkuntzari buruzko eskubideari— dagokienez batipat, erreserba horiek eragin kaltegarriak izan ditzakete gutxiengo gisa aitortzen ez duten taldeetako haurrei begira (1).

Europako beste estatu:

- Bielorrusia: aukera eskasa heziketa bertako hizkuntzan jaso ahal izateko (2).
- Serbia eta Montenegro: albanieradun hurrekiko kezkan Kosovon (1).

Hizkuntzen eremuari helduz, Batzordeak gutxiengo linguistikoen beharrei erantzuteko irakasle prestakuntzaren garrantzia azpimarratuko du, baita hizkuntza horietan burutu beharreko material didaktikoarena.

Erlijio arrazoieta oinarritzen den diskriminazioa ere aintzat hartu behar da. Alde horretatik Batzordearen aholkuak maila hauetan kokatzen dira: gutxiengo islammadarrak eta erlijioaren irakaskuntza. Frantzia eta Alemaniaren adibidea litzateke; Alemaniaren kasuan, Batzordeak hainbat Länder-etan eztabaidatu diren legeak aipatzen ditu, esate baterako emakumezko irakasleak aurpegi-zapiaren erabileraren inguruko debekuari buruzkoak, izan ere egoera horrek zaildu egiten du haurren ikuspegitik erlijio askatasuna ulertzea (2). Are deigarriagoa gertatzen da Norvegiako egoera non gurasoek, derrigorrezkoa den erlijio-heziketa ez jasotzeko borondatea azalduz eta haurren fedea zein den argituz, eskaera ofiziala aurkeztu behar duten, bizitza pribatuaren babesa erasoko litzatekeelarik (1).

Bestalde, neskek pairatzen duten diskriminazioa orokorra gertatzen bada mundu osoan, gutxi dira gai horren inguruan Europan egiten diren oharrrak. Are gehiago, badirudi —aipatutakoa hain nabarmena ez izateaz gain— aurkakoa gertatzen dela hemen:

Europako Batasuna 2004. urterarte:

- Italia: bigarren irakaskuntza amaitzen duten nesken kopurua mutilena baina handiagoa da (2).
- Portugal: neurri batean gutxi dira bigarren irakaskuntzatik goreneko irakaskuntzara iristen diren neska-mutilak, bien arteko ezberdintasuna nabarmena gertatzen delarik —mutilak (% 42) / neskak (% 57)—.

Kide berriak 2004. urtetik:

- Zipre: neska izan ala mutila izan, zenbait lege ez da era berean ezartzen (2).

Kide gaiak:

- Turkia: 3. mailatik aurrera, eskola-desertzio handia nesken artean (1).
- Errumania: neska portzentai handi batek eskola utzi egiten du (2)

Europako beste estatu:

- Errusiar Federazioa: nesken egoera nekazal eremuetan (1).
- Mazedonia: matrikula kopuru eskasa irakaskuntza maila guztietan neskei dagokienez. Lehenengo eta bigarren irakaskuntzako desertzio-tasak handiak oso (1).
- Vatikano: sexuari dagokion diskriminazioarekiko kezka eskola zein erakunde katolikoei dagokienez (1).
- Serbia eta Montenegro: hezkuntza-sistemak sexuan oinarritutako diskriminazio zein estereotipoak indartzeko duen joera borrokatu beharra (1).

Bestalde, egoera hauen kontrako babesa ere kontutan hartu beharko litzateke: «toda forma de perjuicio o abuso físico o mental, descuido o trato negligente, malos tratos o explotación, incluido el abuso sexual» (artículo 19 de la CDN), ya que tiene relación con el Art. 28.2, sobre disciplina escolar sin violencia, y donde «los Estados Partes adoptarán cuantas medidas sean adecuadas para velar por que la disciplina escolar se administre de modo compatible con la dignidad humana del niño»; siendo responsable de la prevención de toda la violencia contra los niños, ya sea ésta inflingida por funcionarios del Estado o por los padres, maestros y otras personas a cargo de su cuidado³⁵. Por otra parte, el Comité ha subrayado que el castigo corporal, en la familia, en las escuelas u otras instituciones, o en el sistema penal, por leve que sea, es incompatible con la Convención³⁶.

Jarrera eta praktikak aldatzeko, bai lege neurriak baita hezkuntza eremuak beharrezkotzat jotzen ditu Batzordeak. Era honetan, bereiz ditzakegu neska-mutikoen aurkako edozein eratako bortxa eta tratu txarrak legez galarazten dituzten estatuak, edota eremuak bereizi edo ñabardurak egiten dituztenak (Alemania, Andorra, Austria, Danimarka, Estonia, Espainia, Finlandia, Grezia, Islandia, Letonia, Malta, Monako, Herbehereak, Erresuma Batua —Ipar Irlanda izan ezik—, Suitza, Suedia, Turkia). Alde horretatik, Suedia izan da, Aitatasun/Amatasun eta Tutelaren Kodearen bidez, mun-

³⁵ *Ibidem*, 278. orr.

³⁶ *Ibidem*, 285. orr.

duan zigor fisikoak debekatu dituen lehengo estatua; horren arabera haurra «no puede ser sometido a castigos corporales o a cualquier otro trato ofensivo»³⁷.

Aldiz, Batzordeak Finlandia, Suitza, Frantzia, Espainia edota Erresuma Batua bezalako estatuak kritikatzan ditu, neurri batean familia eremuko diziiplina «baimendua» dela eta. Argiagoak dira bai kritikak bai zigor fisikoak galarazteko deiak —etxean, beste zaintza-erak direla eta, eskoletan edota sistema penalean—, eta Batzordeak zehazki luzatzen du debekuaren gaineko eskaera estatu hauei begira: Frantzia, Polonia, Belgika, Italia, Kroazia, Ukraina, Portugal, Luxemburg, Txekia, Bulgaria, Malta, Eslovenia, Eslovakia, Mazedonia, Lituania, Serbia eta Montenegro. Errusiar Federazioari eta Bielorrusiar dagokionez askoz ere zorrotzago agertzen da Batzordea. Beraz, eskola-diziplinaren mapak aintzat hartu behar ditu ohar hauek, izan ere estatu guztiek jasotzen dute neurri bateko edo besteko kritikaren edota aholkuren bat behin-betikoz bortxazko diziiplina amaitu dadin. Dena den, badirudi lege mailan hartutako erabakiak ez direla eraginkorrak suertatzen tradizio luzea izan duten gizarte zein eskola esparruko jokabideak aldatzeko garaian.

Bestalde, edozein eratako bortxaren aurkako babesari dagokionez, aipatu behar da Hitzarmenaren 32. artikulua, esplotazio ekonomikoari eta haurren lanari buruzkoa hain zuzen ere. Bertan Estatuek babes-eskubidea aitortzen dute espreski, zehatz-mehatz «contra la explotación económica y contra el desempeño de cualquier trabajo que pueda ser peligroso o entorpecer su educación»³⁸. Beraz, eskubide honek badu zerikusia beste artikulua batzuekin, baina Lanaren Nazioarteko Erakundeak heldu dio gaiari batipat: 1973ko hitzarmenean (138. zenbakia), lan egiteko gutxienezko adinari buruzkoa eta 2004arte 135 estatuak sinatutakoa; eta 1999ko hitzarmenean (182. zb.), haurren lan era okerrenen debekuari buruzkoa eta 2005 arte 151 estatuak sinatutakoa; baita LNEren beste hainbat Hitzarmen³⁹. Esan, bestalde, gutxi direla edozein eran Hitzarmenaren artikulua horren aurrean azaldu diren erreserbak.

Gehienenetan, Batzordearen aholkuak helburu bat dute, adinak finkatzearen komenientzia alegia, «teniendo en cuenta las disposiciones pertinentes en otros instrumentos internacionales». Nabarmendu nahi duguna zera da, adinak ez finkatzeak eragozpenak sor ote ditzakeen neska-mutikoen eskolatzeari dagokionez, eta honekin batera euren heziketa eta lanbide prestakuntza. Alde horretatik, Batzordeak beti goraiatu izan ditu aipatu ditugun bi hitzarmenen sinadura estatuak euren txostenak aurkezteko garaian horren berri eman badute (Errumania, Frantzia, Espainia,

³⁷ Suedia CRC/C/3/Add. 1, 52. orr.

³⁸ HODGKIN, R.; NEWELL, P. (2004) : *Op. cit.*, 528. orr.

³⁹ *Ibidem*, 523. orr.

Erresuma Batua, Belgika, Italia, Ukraina, Alemania, Portugal, Eslovenia, Txekia, Hungaria, Eslovakia, Turkia, Grezia, Moldavia eta Estonia), beste gainontzekoei gauza bera egiteko aholkatuz (Danimarka, Islandia eta Austria). Hala ere, egoera kezagarria da zenbaitetan: Errusiar Federazioa, Bulgaria, Bielorrusia, Errumania (kalean bizi edota lan egiten duen haur kopurua geroz eta handiagoa), Italia (legezkoa ez den haurren erabilera lan indar gisa), Frantzia (haurrak enplegatzen dira nahiz derrigorrezko irakaskuntzaren garaia amaitu ez, eta lan egitera behartuta dauden haur atzerritarrak), Finlandia (lan legediak ez du behar bezala babesten 15/18 urtetako gaztetxoak), Austria (legediak lan arinak egitea baimentzen du 12 urtetik aurrera) edota beste herri batzuk non haurrak familia-negozioetan, nekazal testuinguruan edota turismoaren eremuan enplegatzen diren, hezkuntza-eskubidean era kaltegarrian eraginez (Malta, Andorra, Turkia, Monako eta Moldavia). Diskriminazio ezaren atalean nabarmendu dugun bezala, hemen ere esparru ezberdinetan eragiten duten diskriminazio adibide argiak ditugu. Beraz, alderdi hau aintzat hartzeko garaian, aurretik esandakoarekin lotu beharrean gaude, hezkuntza-eskubidea eta heziketa jasotzeko aukeraren isla eskaintzen duen neurrian.

Azkenik, emandako aholkuen arabera, Batzordearen kezka nagusia pizten duen gaia honako hau dugu: neska-mutikoen heziketan giza-eskubideek duten presentzia. Alde horretatik, bai giza-eskubideek eta baita Hitzarmenak hezkuntza-sisteman duten presentzia zenbaitetan hutsaren hurrengo delat esan beharko genuke eta Batzordeak aholkuz josiko dituzte estatuko euren eskola-programetan Hitzarmeneko eskubideak txerta ditzaten. Alde batetik bai, aurkituko ditugu hezkuntza-eskubideak aintzat hartuko dituzten estatuak –edo, helburu horri begira, neurriak hartu dituztenak (Bielorrusia, Italia, Txipre, Eslovenia, Austria, Monako eta Estonia). Bestalde, zenbait estatuaren egoera kezagarria da 29. artikulua edukia behar bezala jasotzen ez duten heinean (Errumania eta Kroazia). Azkenik, estatu gehienek honen antzeko gomendioak jasoko dituzte: edozein irakaskuntza mailatan, «El Gobierno debería estudiar la posibilidad de incorporar la Convención en los planes de estudios escolares»; horixe da estatu hauen egoera: Errusiar Federazioa, Frantzia, Norvegia, Polonia, Danimarka, Erresuma Batua, Belgika, Ukraina, Alemania, Portugal, Vatikanoko, Serbia eta Montenegro, Islandia, Finlandia, Bulgaria, Irlanda, Luxemburg, Herbehereak, Eslovakia, Letonia, Lituania, Turkia eta Suitza. Baina Hitzarmena ikasketa-plangintzetan txertatzeak ez lioke 42. artikuluari erantzuteko borondateari erantzun behar soilik; suposatuko beharko luke eskubideen ezagutza etorkizuneko haur belaunaldiari eragingo dien etengabeko prozesuan txertatzen dela⁴⁰.

⁴⁰ *Ibidem*, 477. orr.

5. ONDORIOAK

Esandakoaren arabera, zenbait ondoriotara irits gitezke, jakinik mugak ere egon badaudela erabilitako iturriak eraginda eta ahaztu gabe ondorio hauek Europaren testuinguruan berrirakurri beharko liratekeela duen aniztasuna aintzat hartuz: ezaugarri zein baldintza ekonomikoak, sozialak, politikoak, kulturalak, erlijio mailakoak eta hezkuntza eremukoak; izan ere, ezaugarri eta baldintza guzti horiek eragin zuzena dute neska-mutikoen eskubideen garapenari dagokionez. Ez dugu ukatuko jokabide-eredu antzeko zerbait islatzeko joera ere sor daitekeela eskubideen betetze/ukatzearen inguruan, baina aitortu behar dugu ez dugula hori egiteko behar bezalako aukerarik. Bestalde, adierazi beharrean gaude aurkeztu dugun analisi honekin ez garela Batzordearen lana kritikatzeko ari; besterik gabe ze eratako aholkuak luzatzen dituen azaltzen saiatu gara, jakinik Estatuek ez diotela sarri askotan erantzuten berak aurkeztutako kontrol tresnari, ezta luzatzen zaien aholkuei ere. Guzti horrek eskuartearen dugun eta izan dezakegun informazioa bere neurrian kokatzea eskatzen du gehiegikeriak saihestuz.

Hezkuntza-eskubideari dagokionez, ez dirudi derrigorrezkotasuna eta doakotasuna arazo kezkaragien artean jarri daitezkeenik, eskola uztea edota eskola-absentismoa areagotzen ari direla antzeman arren, zenbait diskriminazio erakin gertatzen den bezala. Ikusitakoak erakusten du Europar badela oraindik egin beharreko bide luzea, eskola integrazioa lortzearekin batera, giza-eskubideekin bat etorriko den heziketa lortzeko. Batzordearen aholkuetan behin eta berriro agerian geratzen den egoera honako hau dugu: giza-eskubideen presentzia urria eskola mailan eta, orokorrean, hezkuntza-eremuan.

Bestalde, diskriminazio-eza Europa osoan kezka handiena sortzen duen arazoa da, ahalmen urrikoen aurkako diskriminazioa eta ijitoen kontrakoa batipat, nahiz estatu askok diskriminazio-ezaren printzipioa legedian jaso. Europako hainbat herrialdetan xenofobia eta arrazakeriaren gaitzak areagotzen ari direla antzematen da ere. Zigor fisikoari dagokionez jarrera zein jokabideak ez dira erabat argi agertzen: alde batetik galarazten duten lege neurriak hor daude baina, bestetik, antzematen da zigor fisikoarekiko ez ikusiarena egiten duten politikak ere badirela. Aholkuek diziplina era hau erabat amaitzea dute helburu. Gauza bera esan daiteke ikasketen amaiera eta lanean hasteko adina egokitzeari dagokionez, Europako estatuei hurren lanaren inguruko Lanaren Nazioarteko Erakundearen hitzarmenekin bat egiteko eskatzen dielarik Batzordeak.

Jasotze-data: 2007/11/5

Onartze data: 2008/2/8

Amongst the general bibliography devoted to the study of the Convention on the Rights of the Child (CRC), dealing with its contents, its fundamental principles and, above all, its application can be –and in fact is– undertaken from many different perspectives. Amongst all these, our own contribution focuses on the principles underlying the Convention, these forming one of the main pillars around which this treaty has acquired its very meaning and which guide many of policies deriving from the acceptance of the Convention by the majority of member States. This is so because the Agreement is in the tradition of this type of international treaty and also because its educational value is unquestionable. Effectively, this paper presents, first and foremost, an analysis of the educational implications of the CRC, based on those Articles directly related to education (Articles 17, 19, 23, 28, 29, 30, 31, 32, 37, 39 and 40) and wherein, in an explicit manner, we can appreciate obligations or proposals of an educational nature. Following on from this, in the second part of the paper, we analyse the implementation of the said Articles, and it's relation with the right to education, in the majority of European countries, given that we believe there to be differences in this context. In order to carry out the task, we have used the final reports of the Committee for the Rights of the Child as primary sources, as these, with their increasing homogenisation, facilitate comparative studies.

Keywords: *Education. School. Childhood. Human rights.*

La bibliografía general dedicada al estudio de la Convención sobre los derechos de la infancia (CRC), el estudio de su contenido, sus fundamentos y sobre todo su aplicación puede ser, y de hecho es, abordada desde diferentes puntos de vista. Nuestra contribución está focalizada en los principios subyacentes en la Convención, principios que forman uno de los pilares fundamentales sobre los cuales el tratado ha adquirido su auténtico sentido. Estos pilares guían igualmente numerosas políticas derivadas de la aceptación de la Convención por la mayoría de los estados miembros. Esto es así porque el Acuerdo se sitúa en la línea de este tipo de tratados internacionales pero también por indiscutible su valor educativo. Este artículo presenta sobre todo y ante todo un análisis de las implicaciones educativas de la CRC. Este análisis se basa en los artículos directamente relacionados con la educación (artículos 17, 19, 23, 28, 29, 30, 31, 32, 37, 39 y 40) y cuyo texto permite observar explícitamente las obligaciones y proposiciones de naturaleza educativa. La segunda parte del artículo está dedicada al análisis de la implementación

de esos artículos y su relación con el derecho a la educación en la mayoría de los países europeos, dando por hecho que pensamos que existen diferencias en este contexto. Para llevar a cabo este trabajo, hemos utilizado como fuente primaria los informes finales del «Comité para los derechos de la infancia», ya que debido a su creciente homogeneización permiten los estudios comparados.

Palabras clave: Educación. Escuela. Infancia. Derechos humanos.

La bibliographie générale consacrée à l'étude de la Convention sur les droits de l'enfance (dont le sigle anglais est CRC), l'étude de son contenu, ses principes fondamentaux et surtout son application peuvent être et sont de fait abordés depuis différents points de vue. On y trouve notre contribution, focalisée sur les principes sous-jacents à la Convention, principes qui forment un des piliers fondamentaux sur lesquels le traité a pris son sens authentique. Ces piliers guident également de nombreuses politiques dérivées de l'acceptation de la Convention par la majorité des états membres. Il en est ainsi en partie en raison de l'Accord se situant dans la lignée de ce type de traité international mais aussi de par sa valeur éducative indiscutable. Cet article présente donc surtout et avant tout une analyse des implications éducatives de la CRC. Cette analyse se base sur les articles directement liés à l'éducation (Articles 17, 19, 23, 28, 29, 30, 31, 32, 37, 39 et 40) et dont le texte permet d'observer explicitement les obligations et propositions de nature éducative. En partant de ce constat, la seconde partie de l'article est consacrée à l'analyse de l'adaptation de ces articles et leur rapport avec le droit à l'éducation, dans la majorité des pays européens, étant donné que nous pensons qu'il existe des différences dans ce contexte. Pour mener à bien ce travail, nous avons utilisé comme source les rapports finaux du Comité pour les droits de l'enfance, ceux-ci permettent les études comparées grâce à leur croissante homogénéisation.

Mots clé: Enseignement. École. Enfance. Droits de l'homme.

BIBLIOGRAFIA

- BEITER, K.D. (2006): *The Protection of the Right to Education by International Law*. Lieden/Boston, Martinus Nijhoff Publishers.
- DÁVILA, P. Y NAYA, L.M. (2005): «Infancia y Educación en el marco de los Derechos Humanos.», in NAYA, L.M. (Koord): *Op. cit.*, 91-135. orr.
- DÁVILA, P. Y NAYA, L.M. (2006): «Implicaciones educativas de la Convención sobre los Derechos del Niño (CDN) y su implementación en Europa», *Conférence in-*

- ternationale et interdisciplinaire relative aux droits de l'enfant-en aurkezturiko komunikazioa, Gante, Belgika, maiatzak 18-19.*
- DÁVILA, P.;NAYA, L.M. (2003): «La infancia en Europa: una aproximación a partir de la Convención de los Derechos del Niño», in *Revista Española de Educación Comparada*, 9. zk., 83-134. orr.
- HENAIRE, J. ET TRUCHOT, V. (2003) : «Les indicateurs du droit à l'éducation : le défi d'une mise en œuvre», in CIFEDHOP : *Défis éducatifs et droits de l'homme*. Genève, 57-80. orr.
- HODGKIN, R. Y NEWELL, P. (2004): *Manual de Aplicación de la Convención sobre Derechos del Niño*. Ginebra, UNICEF (Lehenengo argitarapena 2001ekoa da).
- Informe preliminar de la Relatora Especial sobre el derecho a la Educación, Sra. Katarina Tomasevski, presentado de conformidad con la resolución 1998/33 de la Comisión de Derechos Humanos.*
- «Legal status of the right to education», in *Proyecto Right to Education*, <http://www.right-to-education.org> (2006ko apirilak 30).
- TOMASEVSKI, K. (1999): «El derecho a la educación: panorama internacional de un derecho irrenunciable» in NAYA, L.M. (coord): *La educación y los derechos Humanos*. Donostia, Erein.
- TOMASEVSKI, K. (1999): *Informe anual de la Relatora Especial sobre el derecho a la Educación. Presentado de conformidad con la resolución 1999/25 de la Comisión de Derechos Humanos. E/CN.4/2000/6.*
- TOMASEVSKI, K. (2004): *El asalto a la Educación*. Barcelona: Intermon Oxfam.
- TOMASEVSKI, K. (2006) *Human Rights Obligations in Education. The 4-As Scheme*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- TOMASEVSKI, K. (2006): *The State of the Right to Education Worldwide. Free or Fee: 2006 Global Report*.